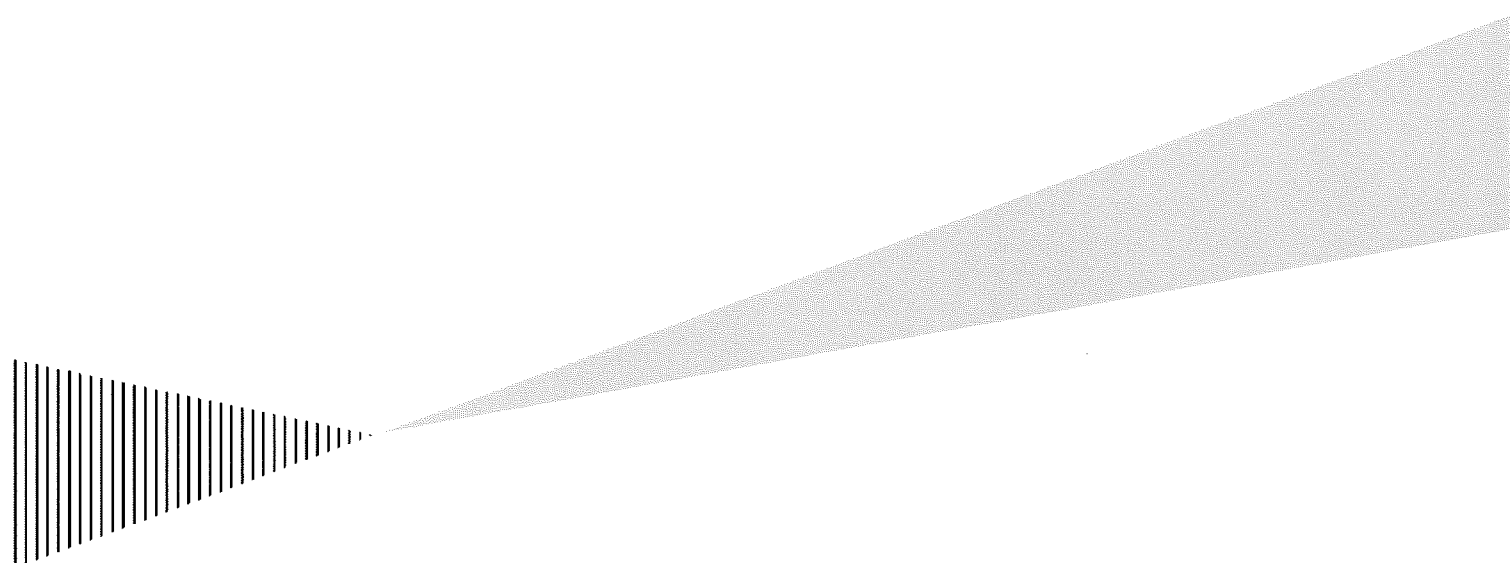

Revisionsrapport 2017
Genomförd på uppdrag av revisorerna
Augusti

Lessebo kommun

Granskning av insatser för elever i behov av
särskilt stöd

Building a better
working world

1. Sammanfattning	2
2. Inledning	3
2.1. Bakgrund.....	3
2.2. Syfte och revisionsfrågor.....	3
2.3. Genomförande och avgränsning	3
3. Revisionskriterier	4
3.1. Skollagen (2010:800)	4
3.2. Skolverkets allmänna råd	4
3.3. Kommunfullmäktiges mål	5
4. Granskningsresultat	6
4.1. Elevernas måluppfyllelse.....	6
4.2. Organisering av stödfunktioner.....	8
4.3. Nämndens uppföljning av särskilda insatser.....	11
4.4. Samverkan	12
4.5. Nämndens uppföljning och åtgärder avseende elever med hög frånvaro	13
4.6. Resursfördelningssystemet	15
5. Sammanfattande bedömning	18
Källförteckning	20

Building a better
working world

1. Sammanfattning

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Lessebo kommun granskat barn- och utbildningsnämnden i syfte att bedöma om nämnden har säkerställt en ändamålsenlig organisering avseende stödinsatser till elever. Granskningen har genomförts mellan april till augusti 2017 och grundat sig på intervjuer och dokumentstudier.

Vår sammanfattande bedömning är att barn- och utbildningsnämnden i delar har en ändamålsenlig organisering avseende stödinsatser till elever. Vi ser att nämnden har utökat den centrala elevhälsan och arbetat med det systematiska kvalitetsarbetet för att komma tillrätta med de utvecklingsområden som Skolinspektionen lyft i sin granskning av verksamheten 2016. Vi bedömer dock att det fortsatt finns brister, bland annat kring organiseringen av studiehandledning på modersmålet till nyanlända elever samt kring nämndens analys och uppföljning av verksamhetens behov.

Vi har bland annat gjort följande iakttagelser:

- ▶ Sedan 2014 har elevantalet inom de kommunala grundskolorna i Lessebo enligt uppgift ökat med ca 40 procent, varav 30 procent är nyanlända elever. På en skola uppges det att eleverna talar 40 olika språk.
- ▶ Det finns en central elevhälsa bestående av elevhälsochef, psykolog, logoped och specialpedagog. Den centrala elevhälsan upplevs enligt uppgift från rektorer som ett stort stöd.
- ▶ Barn- och utbildningsnämnden får redovisat en kvalitetsuppföljning av verksamheten terminsvis. I de två senaste kvalitetsuppföljningarna finns dock ingen analys av måluppfyllelsen eller hur verksamheten har kommit fram till vilka behov som föreligger.
- ▶ Elevers frånvaro redovisas till nämnd när den överstiger 30 procent. Det framkommer dock att nämnden inte vidtar åtgärder kring frånvaro, och att rektorerna anser att det är oklart hur frågan hanteras på nämndsnivå.
- ▶ Det nuvarande resursfördelningssystemet för Lessebos kommunala grundskolor reviderades senast 2014 efter en utvärdering. Resurserna är uppdelade i fyra delar: central, grund, socioekonomisk och tilläggsresurs. En ny uppföljning är planerad till hösten 2017.

Utifrån granskningsresultatet rekommenderar vi barn- och utbildningsnämnden att:

- ▶ Säkerställa en ändamålsenlig organisering avseende personalresurser för studiehandledning på modersmålet till nyanlända elever.
- ▶ Säkerställa att resursfördelningssystemet under hösten 2017 utvärderas (som planerat) utifrån hur väl det svarar mot verksamheternas behov, bland avseende elever i behov av särskilt stöd.
- ▶ Förtydliga rutinerna avseende nämndens åtgärder vid hög frånvaro hos elever.
- ▶ Utveckla nämndens övergripande systematiska kvalitetsarbete med fokus på att genomföra en dokumenterad analys av insamlat underlag, bland annat avseende måluppfyllelse, och utifrån analysen fastställa behov och insatser.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

I skollagen anges att skolan ska ge alla elever den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och i sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Bestämmelserna om ledning och stimulans innebär att skolan har ett kompensatoriskt uppdrag. Utbildningen ska ta hänsyn till alla elevers olika behov, där en strävan ska vara att uppväga skillnader i deras förutsättningar. Detta innebär att organisera verksamheten på individ-, grupp-, och skolnivå så att eleverna får förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. För elever i behov av ytterligare stöd kan skolan arbeta med extra anpassningar samt särskilt stöd och åtgärdsprogram.

Skolinspektionen har i september 2016 förelagt Lessebo kommun att vidta åtgärder för att avhjälpa ett antal påtalade brister inom undervisningen avseende grundskola och fritidshem. Skolinspektionens utredning visar bland annat att det saknas tillgång till vissa av elevhälsans kompetenser för eleverna i grundskolan i Lessebo kommun. Utredningen visar vidare att det, trots vidtagna åtgärder, finns elever i grundskolan i Lessebo kommun som inte får studiehandledning på modersmålet trots att de har behov av detta stöd. De förtroendevalda revisorerna har med utgångspunkt i detta beslutat genomföra en granskning av barn- och utbildningsnämndens insatser för elever i behov av särskilt stöd i Lessebo kommun.

2.2. Syfte och revisionsfrågor

Det övergripande syftet med granskningen har varit att bedöma huruvida barn- och utbildningsnämnden har säkerställt en ändamålsenlig organisering avseende stödinsatser till elever. Syftet har därtill varit att granska huruvida organiseringen och insatserna följs upp och om det i förekommande fall vidtas nödvändiga åtgärder. I granskningen besvaras följande revisionsfrågor:

- Finns en ändamålsenlig organisation utifrån skollagens krav och i förhållande till de behov som finns?
- Har nämnden utvecklat ett system för att följa upp vilka resultat särskilda insatser genererar?
- Påverkar identifierade behov samverkansområden och samverkansformer med berörda verksamheter och myndigheter?
- Har nämnden vidtagit åtgärder för att säkerställa att studiehandledning erbjuds i en utsträckning som motsvarar elevernas behov?
- Följer nämnden upp och vidtar åtgärder avseende elever med hög frånvaro?
- Har nämnden genomfört en uppföljning och utvärdering av resursfördelningssystemet och dess konsekvenser för skolornas arbete med elever i behov av särskilt stöd?

2.3. Genomförande och avgränsning

Granskningen har skett genom dokumentstudier samt genom intervjuer med förvaltningsledning och nyckelpersoner i de respektive verksamheterna (se källförteckning). Granskningen omfattar grundskolan och fritidshemmet. Grundsärskolan ingår ej i granskningen, då denna har en annan organisering och andra krav avseende elevers rätt till stöd.

Granskningen har genomförts mellan april till augusti 2017.

3. Revisionskriterier

3.1. Skollagen (2010:800)

Särskilt stöd

Elevens rätt till särskilt stöd regleras i skollagens 3 kap 7-12§. Bestämmelserna grundas i att alla elever ska ges ledning och stimulans utifrån sina egna förutsättningar för att på bästa sätt uppnå kunskapskraven. I ett första led bör extra anpassningar inom den ordinarie undervisningen tillämpas för de elever som riskerar att inte uppnå kunskapskraven. Om anpassningarna bedöms otillräckliga ska detta anmälas till rektorn som skyndsamt ska sätta igång en utredning kring elevens behov av särskilt stöd. Utredning kan också inledas om det finns särskilda skäl att anta att anpassningar skulle vara otillräckliga. Samråd med elevhälsan ska alltid ske om det inte bedöms uppenbart obehövligt.

Ett åtgärdsprogram ska därefter utarbetas för den enskilde eleven och beslutas av rektor. Åtgärdsprogrammet ska innehålla följande:

- ▶ Elevens bedömda behov av särskilt stöd
- ▶ Hur stödet ska tillgodoses
- ▶ När åtgärder ska följas upp och utvärderas
- ▶ Vem som ansvarar för uppföljning och utvärdering

Det särskilda stödet får ges utanför den undervisning eleven skulle ha deltagit i eller som ett komplement. Vid särskilda skäl får undervisning ske i särskild undervisningsgrupp eller enskilt. Det kan även finnas behov att införa så kallad anpassad studiegång där ämnen, timplan och mål anpassas efter den enskilde elevens behov.

Mottagande och undervisning av nyanlända

I samma kapitel av skollagen, 12 § finns specifika bestämmelser rörande nyanlända elever. Här framgår att nyanlända elevens kunskaper ska bedömas om det inte anses uppenbart onödigt och det är rektorn som ansvarar för att bedömningen genomförs. Bedömningen ska göras skyndsamt för att eleven sedan ska kunna placeras i lämplig årskurs och undervisningsgrupp, senast inom två månader från det att eleven tagits emot av skolväsendet. Även detta beslut ska tas av rektor.

Om eleven saknar grundläggande kunskaper i svenska får denne placeras helt eller delvis i förberedelseklass. Eleven får maximalt gå två år i förberedelseklass och ska snarast möjligt delta i den ordinarie undervisningen.

3.2. Skolverkets allmänna råd

I Skolverkets allmänna råd kring särskilt stöd finns förutom instruktioner och stöd till skolpersonal i arbetet med särskilt stöd också bestämmelser som avser huvudmannen. Den kommunala huvudmannen är ansvarig nämnd.

För att skapa bra förutsättningar för arbetet ska huvudmannen försäkra sig om att skolorna har tillräckliga resurser för att leva upp till skollagens krav. I samband med resursfördelningen bör därför nämnden ta hänsyn till de olika behoven på skolorna och använda fördelningen som ett verktyg för att stärka likvärdigheten i utbildningen. I egenskap av huvudman ska nämnden genom löpande dialog med rektorer och det systematiska kvalitetsarbetet tillförskaffa sig information om hur arbetet fungerar.

3.3. Kommunfullmäktiges mål

Lessebos kommuns vision 2040 beslutades 2016-12-12 av kommunfullmäktige. En del av Visionen berör utbildning, "En kreativ kunskapskommun där vi lägger grunden till ett livslångt lärande". Utöver detta har specifika målområden tagit fram för åren 2017-2018. De verksamhetsmål som är avsatta för barn och utbildning är följande:

- ▶ Öka andelen som går ut grundskolan i Lessebo kommun med behörighet till gymnasieskolan
- ▶ Det genomsnittliga meritvärdet i årskurs 9 ska ligga på minst samma nivå som genomsnittet i liknande kommuner med högt mottagande av nyanlända.
- ▶ Verksamheten i förskolor och grundskolor ska hålla så hög kvalitet att eleverna väljer Lessebo kommuns förskolor och skolor.
- ▶ Barn, ungdomar och medarbetare ska uppleva en trygg miljö.
- ▶ Pedagogerna använder och utforskar olika digitala verktyg i lärsituationen för att hitta nya sätt att träna olika förmågor och utveckla det pedagogiska innehållet.

Kommunfullmäktige har även i dokumentet *Målområden 2017-2018* angett ett antal strategier för att uppnå de mål som är satta för barn- och utbildningsnämnden. Dessa omfattar bland annat att utveckla elevers språkliga färdigheter samt att arbeta med kompetensutveckling för lärare.

4. Granskningsresultat

4.1. Elevernas måluppfyllelse

I detta avsnitt beskriver vi elevernas måluppfyllelse avseende nationella prov i årskurs 3, betyg i årskurs 6 (andel som uppnått kunskapskraven) samt slutbetyg i årskurs 9. All statistik avser läsåret 2015/2016.

Diskrepansen mellan kommunens resultat och rikets resultat i de nationella proven för årskurs 3 är inte så stort i vare sig svenska eller matematik (se tabell nedan). När det kommer till resultat i matematik ökar diskrepansen mellan kommunen och riket i årskurs 6 och glappet blir än större i årskurs 9. I svenska är kommunens resultat i princip hundra procentigt då antalet elever som inte klarat av kunskapskraven är färre än fem personer, vilket också är ett bättre resultat än rikssnittet.

I engelska når kommunen upp till rikssnittet för elever i årskurs 6, skillnaden är enbart 0,5 procent, medan diskrepansen ökar i årskurs 9 (12,5 procent).

Nationella prov Ämne och årskurs ¹	Lessebo	Riket
	Andel (%) som nått kravnivån av deltagande elever ²	Andel (%) som nått kravnivån av deltagande elever
Matematik åk 3	88,4	90,3
Matematik åk 6	88,2	90,4
Matematik åk 9	69,7	90,9
Svenska åk 3	94,4	94,7
Svenska åk 6	~100 ³	94,3
Svenska åk 9	~100	95,4
Engelska åk 6	93,4	93,9
Engelska åk 9	83,3	95,8

Tabell: Resultat på de nationella proven i årskurs 3, 6 och 9, läsåret 2015/16. Källa: Skolverket.

Snittet för samtliga elever som uppnått kunskapskraven (A-E) i alla ämnen i årskurs 6 i kommunen för läsåret 2015/2016 var 68,5 procent (se tabell nedan). Exklusive nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund låg kommunens snitt över rikssnittet. Det finns dock stora skillnader mellan skolenheterna i kommunen.

¹ Statistik som avser resultat för svenska som andraspråk redovisas inte av sekretesskäl då det baseras på färre än 10 elever.

² För åk 6 och åk 9 innebär kravnivån att eleven ska uppnå provbetyg A-E.

³ Om antalet som inte uppnått kunskapskraven (A-E) är färre än 5 elever, så visas andelen som uppnått A-E som ~100.

	Samtliga elever	Samtliga, exklusive nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund ⁴
Riket	78,3	82,5
Lessebo	68,5	84,9
Hackebackeskolan	50	71,4
Kvarndammskolan	85	~100

Tabell: Andel elever som uppnått kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 6, läsåret 2015/16. Källa: Skolverket.

Av de två skolenheterna, vars statistik finns tillgänglig hos Skolverket, framgår att det finns stora skillnader inom kommunen.⁵ Hackebackeskolans resultat på 50 procent är väsentligt mycket lägre än Kvarndammskolan på 85 procent. Exklusive nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund ökar båda skolornas resultat. Medan Hackebackeskolans resultat fortfarande ligger under länsnittet så har Kvarndammskolan närmare 100 procent av eleverna som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen. Även om diskrepansen minskar något genom att exkludera nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund i resultatet är det fortfarande en betydande skillnad.

Statistiken i nedanstående tabell avser grundskolan Bikupan och jämförelsen görs med rikssnittet för samtliga kommunala huvudmän.

	Samtliga elever exkl. elever med okänd bakgrund			Samtliga elever, exkl. nyinvandrade och elever med okänd bakgrund		
	Andel (%) som uppnått kunskapskraven i alla ämnen	Andel (%) behörig yrkesprogram	Genomsnittligt meritvärde	Andel (%) som uppnått kunskapskraven i alla ämnen	Andel (%) behörig yrkesprogram	Genomsnittligt meritvärde
Riket	76,4	86	224,8	80	89,6	230,4
Bikupan	52,3	61,4	169,3	61,1	72,2	191,3

Tabell: Slutbetyg årskurs 9, läsåret 2015/16. Källa: Skolverket.

Vid årskurs 9 ökar diskrepansen mellan kommunens resultat och rikssnittet ytterligare. Även när elever som är nyinvandrade och elever med okänd bakgrund exkluderas uppvisar kommunen ett lägre resultat än snittet för samtliga kommunala huvudmän i riket. Skillnaden mellan kommunens resultat, alltså andel som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, och rikssnittet förbättras något (från 24,1 procent till 18,9 procent) när nyinvandrade elever exkluderas.

Vid framtagandet av denna rapport fanns ännu inte betygsresultaten tillgängliga för läsåret 2016/17. Vid komplettering av det som framgår av förvaltningens kvalitetsuppföljning våren 2017 kan vi dock utläsa viss statistik avseende resultaten. I kvalitetsuppföljningen framgår att elevernas genomsnittliga meritvärde i årskurs 9 vårterminen 2017 låg på 179,6. Det anges att en fördjupad analys av resultaten ska ske till den systematiska kvalitetsuppföljningen i oktober 2017.

⁴ Elever med okänd bakgrund saknar uppgifter som personnummer då de exempelvis ännu inte blivit folkbokförda, med anledning av det ingår elevgruppen inte i statistiken.

⁵ Statistik finns inte tillgänglig för Björkskolan och Lustigkulla skola då elevantalet understiger Skolverkets standarder för redovisning av statistik.

4.2. Organisering av stödfunktioner

I avsnittet besvarar vi följande två revisionsfrågor:

- ▶ Finns en ändamålsenlig organisation utifrån skollagens krav och i förhållande till de behov som finns?
- ▶ Har nämnden vidtagit åtgärder för att säkerställa att studiehandledning erbjuds i en utsträckning som motsvarar elevernas behov?

4.2.1. Iakttagelser

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionens genomförde under 2016 regelbunden tillsyn av grundskolan i Lessebo. I det initiala beslutet, daterat 2016-09-09, framgår bland annat att tillsynen visade att det saknas tillgång till vissa av elevhälsans kompetenser inom grundskolan i kommunen. Skolinspektionen menade att detta innebar att det saknades förutsättningar för att elevhälsan skulle kunna arbeta förebyggande och hälsofrämjande på föreskrivet sätt. Vidare menade Skolinspektionen i sitt beslut att kommunen inte säkerställde att samtliga elever som hade behov av studiehandledning på modersmålet fick sitt behov tillgodosett. Kommunen behövde även säkerställa att det systematiska kvalitetsarbetet på huvudmannanivå uppfyllde de krav som anges i författningarna. Med anledning av de brister som framkom under inspektionen ålade Skolinspektionen kommunen att vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

I Skolinspektionens uppföljningsbeslut, daterat 2017-06-09, framgår att fyra av de fem brister som Skolinspektionen påpekat blivit avhjälpta genom kommunens åtgärder. En av bristerna kvarstod, nämligen att huvudmannen ska se till att det vid grundskoleenheterna erbjuds studiehandledning på modersmålet till de elever som behöver det. Skolinspektionens bedömning är att huvudmannen vidtar de åtgärder som rimligen kan krävas för att komma till rätta med bristen. För att komma till rätta med bristen har kommunen bland annat anställt en person för att centralt samordna studiehandledningen i kommunen. Därutöver deltar kommunen i Skolverkets satsning "Nyanländas lärande" som pågår fram till och 2018 och i ett EU-projekt tillsammans med kommuner inom Sydost regionen som handlar om studiehandledning online.

Organisering på förvaltningsnivå

Enligt uppgift finns det en central elevhälsa bestående av elevhälsochef på 50 procents tjänstgöringsgrad, psykolog och logoped på 100 procent vardera och en specialpedagog på 50 procent. Den centrala elevhälsan upplevs enligt uppgift från rektorer som ett stort stöd. Rektorer kan vända sig till den centrala elevhälsan för hjälp med utredningar av enskilda elever, hjälp från logoped, samt handledning till rektor och personal.

Resurscentrum är en förvaltningsgemensam resurs, där en specialpedagog arbetar. Enligt uppgift kommer denna enhet framöver att ligga inom den centrala elevhälsan och då göras om till ett skoldatatek⁶. Resurscentrum hjälper skolorna med kompensatoriska hjälpmedel till elever i behov av särskilt stöd.

Barn- och utbildningsförvaltningen har inga särskilda resurser, utöver den centrala elevhälsan, när det gäller elever med särskilda diagnoser, såsom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det är således upp till skolorna att organisera undervisningen för dessa elever. Enligt uppgift har det funnits en diskussion kring inrättandet av en

⁶ Skoldatatek är en nationell benämning på en verksamhet som arbetar med IT och specialpedagogiska insatser, bland annat riktat mot elever i behov av särskilt stöd.

kommungemensam särskild undervisningsgrupp för elever med särskilda behov, detta har ännu inte genomförts.

Verksamheten Bron – för nyanlända elever

Sedan 2014 har elevantalet inom de kommunala grundskolorna i Lessebo enligt uppgift ökat med ca 40 procent, varav 30 procent är nyanlända elever. Verksamheten Bron startade i november 2015 för att kartlägga nyanlända elevers kunskaper under maximalt åtta veckor innan de slussas vidare till sina ordinarie skolenheter. Organisatoriskt tillhör verksamheten arbetsmarknadsenheten, som ligger under kommunstyrelsens ansvarsområde. Verksamheten har inte ansvar för att tillhandahålla resurser för skolorna avseende modersmålsundervisning och studiehandledning (se vidare i nästa avsnitt).

Bron tar emot elever från förskoleklass och upp till gymnasienivå. Elevantalet på Bron varierar, från ett tiotal elever till 60 elever som mest. Inför överlämning till skola sker ett överlämningsmöte med rektor. Därefter har rektor ca en vecka på sig att planera elevens studiegång.

Enligt vad som framkommit i intervjuerna har verksamheten Bron börjat fungera bättre sedan en ny chef tillträdde i februari. Det uppges dock att det finns mer att önska, bland annat då skolorna inte får någon medicinsk eller psykosocial kartläggning av eleverna vid överlämning från Bron.

Nyanlända elever kan efter genomförd grundskola eller kartläggning läsa vidare på språkintruktionsprogrammet i Lessebo. Det finns endast introduktionsprogram på Lessebo gymnasieskola, men kommunen har avtal med andra kommuner, där eleverna kan välja att läsa nationella program.

Organisering på skolnivå

Lessebo hade våren 2017 1171 elever i grundskolan, fördelade på fem kommunala grundskolor, varav en har årskurs 7-9 och de övriga har årskurs F-6.⁷

Varje skolenhet har tillgång till elevhälsoteam med skolsköterska och kurator. Samtliga lokala elevhälsoteam har specialpedagog/speciallärare eller lärare med specialpedagogisk kompetens. De personalresurser som finns att tillgå inom elevhälsan på lokal nivå är enligt uppgift skolsköterskor om sammanlagt 2,2 tjänst, kurator om sammanlagt 2,8 tjänst samt skolläkare på två timmar per vecka.

Respektive rektor är ansvarig för att organisera studiehandledning och modersmålsundervisning på sin skola. På en skola uppger rektor att det talas 40 olika språk bland eleverna, vilket ställer stora krav på rekrytering av rätt lärarkompetenser och samarbete skolorna emellan. Det finns en tjänst, som idag innehas av biträdande rektor på Bikupan, med 20 procents tjänstgöringsgrad som samordnare av modersmålsundervisningen. Flera rektorer uppger att de också arbetat med digital studiehandledning, men att detta logistiskt är mer krävande, då det endast fungerar vissa tider och i vissa ämnen. De föredrar därför att ha studiehandledare på plats fysiskt.

Nedan ger vi exempel på organisationen på skolnivå genom urval av en F-6 skola, Hackebacksskolan, och kommunens 7-9 skola, Bikupan.

Hackebacksskolan F-6

⁷ Grundsärskolan är inte inräknad här, då den inte ingår i granskningen.

Hackebackeskolan är tillsammans med Kvarndammsskolan en av de två stora F-6 skolorna i Lessebo kommun. Skolan har vid granskningens genomförande ca 320 elever varav 50 nyanlända i förberedelseklass, samt ca 40 procent elever med annat modersmål. Vissa klasser har omkring 90 procent elever med annat modersmål.

Skolan har en kurator på 60 procent, en skolsköterska på 60 procent, en specialpedagog och en speciallärare. Rektor ingår i elevhälsoteamet.

Förberedelseklasserna är uppdelade i årskurs 1-3 och årskurs 4-6. Det finns fyra lärare som arbetar med de nyanlända eleverna. Det beslutas individuellt för varje elev när de övergår från förberedelseklass till ordinarie klass. En del elever kan påbörja vissa ämnen direkt, såsom matematik och engelska. Andra ämnen som samhällskunskap är ofta svårare, och kräver en viss språkinläring. De individuella skillnaderna mellan elever är stora.

Bikupan 7-9

Bikupan har vid granskningens genomförande 328 elever, varav 36 procent är nyanlända elever (bosatta i Sverige i mindre än fyra år).

Skolan har en kurator på heltid, en skolsköterska på 60 procent, en specialpedagog, en speciallärare, en studie- och yrkesvägledare på 90 procent, samt rektor i elevhälsoteamet.

Bikupan har vid tidpunkten för granskningen två förberedelseklasser, så kallade "internationella klasser", med ett 20-tal elever i varje. Nyanlända elever skrivs dock omgående in i sin ordinarie klass, och följer tillsammans med klassen vissa ämnen, utifrån elevens förkunskaper och förmåga.

Rektor tar beslut kring prioriterad timplan för de flesta nyanlända elever vid inskrivning. För några nyanlända elever tar rektor beslut om anpassad studiegång. Dessa beslut tas efter kartläggningen från Bron, som de får vid överlämningsmötet.

Ett 20-tal av skolans elever har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Bikupan organiserar undervisning i mindre grupper utanför klassen. Där kan flera elever från olika klasser delta tillsammans med en lärare, och arbeta med särskilt anpassade uppgifter.

Rutiner kring elever i behov av särskilt stöd

De intervjuade rektorerna uppger att de först och främst arbetar med extra anpassningar i klassrummet för elever i behov av särskilt stöd. Om dessa inte ger resultat kopplas elevhälsan och rektor in. Av dokumentet "Flödesschema" framgår hur processen bör gå till när en elev är i behov av extra anpassningar/särskilt stöd. Av flödesschemat framgår att en utvärdering ska ske efter såväl extra anpassningar som åtgärdsprogram för att kunna avgöra om elevens behov har tillgodosetts eller om vidare åtgärder krävs.

Rutinerna mellan skolorna ter sig variera kring när åtgärdsprogram skrivs. En rektor uppger att hen är noga med att skriva åtgärdsprogram om åtgärderna faller utanför klassrummets ramar. En annan skola organiserar viss undervisning utanför klassrummet, där elever kan delta som stödåtgärd utan åtgärdsprogram.

Om rektorerna behöver ytterligare stöd, till exempel kring utredning av en särskild elev, kan de vända sig till den centrala elevhälsan.

Andel elever med åtgärdsprogram

Vid granskningens genomförande deltog 123 elever i någon form av åtgärdsprogram. Av statistiken vi har erhållit framgår inte vilka årskurser som statistiken avser.

Skola	Antal elever på skolan ⁸	Antal elever med åtgärdsprogram	Andel (%) av samtliga elever på skolan
Lustigkulla skola F-6	95	3	3
Björkskolan F-6	69	9	13
Kvarndammskolan F-6	301	49	16
Hackebackeskolan F-6	274	37	14
Bikupan 7-9	313	25	8
Totalt av samtliga elever i kommunens grundskolor	1052	123	11,7

Tabell: Antal elever med åtgärdsprogram på respektive grundskola. Källa: barn- och utbildningsförvaltningens egen statistik.

4.2.2. Bedömning

Vi bedömer att barn- och utbildningsnämnden i delar har en ändamålsenlig organisering av stödfunktioner. Vi ser att inrättandet av den centrala elevhälsan fått positivt gehör i verksamheten och bedöms av rektorerna bidra till en kvalitetshöjning. Däremot menar vi att det är en brist att inte nämnden tar ett gemensamt grepp kring organiseringen av studiehandledning. Det är orimligt att begära att en skola på egen hand ska ordna studiehandledning på upp till 40 olika språk. Vi bedömer därför att det ligger på nämndens ansvar att tillhandahålla dessa resurser och lösa det organisatoriskt.

4.3. Nämndens uppföljning av särskilda insatser

I detta avsnitt beskriver vi hur barn- och utbildningsnämnden arbetar för att följa upp de resultat som särskilda insatser genererar.

4.3.1. Iakttagelser

Barn- och utbildningsnämnden har ett årshjul för det systematiska kvalitetsarbetet. Av årshjulet framgår att det under november och april månad sker en avstämning om kommunens insatser avseende särskilt stöd och åtgärdsprogram mellan nämndens ordförande, utbildningschefen och kvalitetsutvecklaren. Två gånger per år presenteras en kvalitetsuppföljning för nämnden som sammanfattar det systematiska kvalitetsarbetet.

Av intervjuerna framkom att uppföljningen har blivit mer enhetlig genom att rektorerna använt gemensamma mallar och ett analysstöd. Varje enhet fyller i den upprättade mallen som sedan aggregeras till den gemensamma rapporten. Av rapporten som avser hösten 2016 framgår att det bland annat finns ett fortsatt behov av att utveckla rutinerna och tydliggöra arbetsgången samt fortbildning för att på bättre sätt kunna möta elever som är i behov av särskilt stöd.

Vare sig kvalitetsuppföljningen hösten 2016 eller våren 2017 innehåller någon analys av hur det kommer sig att det ser ut som det gör. Rapporten redogör för nuläge, behov och planerade/genomförda insatser. Det framkommer dock inte hur nämnd och förvaltning kommit fram till vilka behov som föreligger. Elevernas måluppfyllelse analyseras inte, trots att det i höstens rapport finns med grafer som visar att måluppfyllelsen är lägre läsåret 2015/16 än föregående läsåret. Av vårens rapport framgår att meritvärdet hos eleverna i årskurs 9 är högre än föregående läsåret (se avsnitt 4.1).

⁸ Statistik avseende elevantal hämtat från Skolverket avseende läsåret 2016/17.

Det framgår i båda kvalitetsuppföljningar att arbete med att analysera resultat pågår på samtliga enheter, men att enheterna har kommit olika långt i att ha rutiner för arbetet med att analysera resultaten. Det konstateras även att det kan behövas fortsatt stöd i att arbeta med analys från centralt håll.

Det framkommer i kvalitetsuppföljningen våren 2017 att det är få höga betyg i kommunen, nyckeltal för att följa nyanländas lärande saknas samt att det över tid inte har skett ett fördjupat analysarbete av måluppfyllelsen på samtliga enheter samt på förvaltningsnivå. Det anges dock senare att nyckeltal för nyanländas lärande kommer att tas fram.

Det anges vidare i kvalitetsuppföljningen våren 2017 att rutiner för att arbeta fram åtgärdsprogram finns på samtliga enheter och fungerar bra, men att rutinerna för att följa upp åtgärdsprogrammen behöver ses över och säkerställas där det inte görs det fullt ut idag. Det konstateras att kunskapen om vad åtgärdsprogram innebär inte är tillräcklig i verksamheten, och att det därför behövs fortbildningsinsatser inom området.

I mallen "Kvalitetsuppföljning" som varje enhet ska fylla i finns bland annat följande frågor som avser särskilt stöd:

- ▶ Typ av stöd
- ▶ Har insatserna utvärderats
- ▶ Har insatserna lett till önskad förändring (ja/nej)
- ▶ Har insatserna lett till annan förändring

Av kvalitetsuppföljningar genomförda i maj 2017 på enhetsnivå framgår att utvärderingar har skett och det beskrivs vilka resultat insatserna har lett till.

Under ett avsnitt om särskilt stöd i kvalitetsuppföljningen våren 2017 anges ett antal insatser som är planerade, främst avseende kompetensutveckling av personal, till exempel avseende autism och neuropsykiatriska funktionshinder.

En fortbildningsinsats har drivits kring Läsllyftet under läsåret 2016/17, som även pågår under kommande läsår. Läsllyftet är en kompetensutvecklingsinsats i språk-, läs- och skrivutveckling som drivs av Skolverket. En utvärdering av insatsen genomförd av förvaltningen visar att drygt 90 procent av de lärare som deltagit tycker att Läsllyftet har motsvarat eller överstigit förväntningarna.

4.3.2. Bedömning

Vi bedömer att de kvalitetsuppföljningar som gjorts är transparenta och ärliga avseende de utvecklingsbehov som finns i verksamheten, också ute på skolorna. Detta är en styrka, då nämnd och förvaltning utifrån att identifiera tydliga behov har en klar utgångspunkt för sitt utvecklingsarbete. Däremot bedömer vi att nämnden i högre utsträckning bör analysera resultaten samt redovisa mätbar uppföljning av särskilda insatser. På så vis kan nämnden säkerställa att utvecklingsarbetet går åt rätt håll. Det är också en signal till skolenheterna hur de bör analysera, om de övergripande kvalitetsrapporterna innehåller en analys.

4.4. Samverkan

I detta avsnitt besvarar vi revisionsfrågan om identifierade behov påverkar samverkansområden och samverkansformer med berörda verksamheter och myndigheter.

4.4.1. Iakttagelser

I upprättade avtal, överenskommelser och rutiner med andra nämnder, kommuner och landsting står bland annat syfte, samrådsmodell, struktur och mål beskrivet. Exempel på avtal, överenskommelser och rutiner är följande:

- ▶ Rutiner vid kontakt mellan förskolan, skolan och socialtjänsten: skriften är framtagen för att vara ett stöd till skolans personal om hur de ska gå tillväga i kontakten med socialtjänsten. Av rutinen framgår hur processen ska gå till från anmälan till utredning och därefter uppföljning av ärendet.
- ▶ Avtal för samarbete och samverkan inom region Samverkan Sydost: avtalet grundar sig på en gemensam strävan för kommuner/gymnasieförbund att tillsammans stärka och utveckla hela samverkansområdet till att vara en attraktiv gymnasierregion där eleverna erbjuds utbildning av hög kvalitet. Avtalet syftar bland annat till att optimera resursanvändningen och öka kostnadseffektiviteten i gymnasieskolan.
- ▶ Samverkansöverenskommelse mellan Region Kronoberg och kommunernas social- och skolförvaltningar i Kronobergs län gällande personer med psykisk funktionsnedsättning och psykisk ohälsa⁹
- ▶ Samverkansavtal för gymnasie- och gymnasiesärskolor i Kronobergs län
- ▶ Gemensam samverkansrutin vid placering i familjehem eller hem för vård och boende: rutinen bygger på Socialstyrelsens och Skolverkets gemensamma vägledning Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar.
- ▶ Överenskommelse om samverkan mellan Skolverket och Lessebo kommun avseende att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska.

Av intervjuerna framgår att samarbetet med socialnämnden fungerar till stora delar men att det finns möjligheter att förbättra processerna. Uppfattningen bland de intervjuade är att det går för långsamt efter att skolan har uppmärksammat socialtjänsten på problemen.

Det framkommer i intervjuer med rektorer att samarbetet med landstinget inte är tillfredställande. Det kan ta upp till en månad när barn- och ungdomspsykiatri (BUP) kopplas in i ärenden för att få till stånd ett första samtal. Från konstaterat behov till genomförd utredning kan det gå upp till 18 månader.

4.4.2. Bedömning

Vi bedömer att nämnden arbetar ändamålsenligt med samverkan, utifrån givna förutsättningar. Vi kan genom intervjuer förstå att inte all samverkan sker på bästa sätt, framförallt rör detta samverkan med BUP. Vi ser dock att nämnden har begränsade möjligheter att påverka utfallet, och att ansvaret för bristerna snarare ligger på region och andra parter.

4.5. Nämndens uppföljning och åtgärder avseende elever med hög frånvaro

I detta avsnitt beskriver vi hur nämnden följer upp och vidtar åtgärder avseende elever med hög frånvaro.

4.5.1. Iakttagelser

Sedan juni 2014 finns upprättade riktlinjer för skolpliktsbevakning och åtgärder vid frånvaro för Lessebo kommuns skolor. Skolassistenter ansvarar för att vid varje månadsslut ta fram

⁹ Avtalet som vi har erhållit gällde för åren 2014-2016.

frånvarorapporter för elever som har över 15, 20, 25 och 30 procent frånvaro och delge informationen till rektor. Åtterrapporering till nämnden sker för elever som har över 30 procent frånvaro (såväl giltig som ogiltig frånvaro).

Höstterminen 2016 fanns sammanlagt 61 elever med mer än 30 procents frånvaro. Vårterminen 2017 låg siffran på 35 elever. En del av dessa elever hade betydligt mer än 30 procents frånvaro.

De åtgärder som ska genomföras och vem som ansvarar för åtgärden framgår även av rutinen. I denna rapport behandlas de rutiner som gäller för grundskola. Vid giltig frånvaro kontaktar klassföreståndare eller mentor hemmet när eleven varit frånvarande en sammanhängande vecka eller över 15 procent. I nästa steg involveras skolsköterska eller kurator som även för kontakt med vårdnadshavare. Därefter överläts ansvaret till rektorn att ta ytterligare kontakt med elevhälsoteam och eventuellt socialsekreterare.

När det gäller ogiltig frånvaro sker första åtgärden redan samma dag då vårdnadshavare ska kontaktas senast klockan 9.00 av klassföreståndare eller mentor. Vid upprepad frånvaro, mer än fyra tillfällen under en månad, kallas vårdnadshavare och elev till möte på skolan. I det fall den ogiltiga frånvaron överstiger 15 procent kontaktar klassföreståndare eller mentor skolsköterska eller kurator, detta rapporteras till rektorn på elevhälsomöte. I ett sista steg kan rektor kalla till nytt elevhälsomöte och även koppla in socialsekreterare. Gemensamt för både ogiltig och giltig frånvaro är att rektor även kan begära in sjukintyg.

Alla insatser som sker i samband med elevers frånvaro ska dokumenteras. Dokumentationen utgör sedan underlag vid rapportering till nämnden. Av den övergripande rutinen framgår att rektorn ska bifoga information i det fall de önskar en åtgärd från nämnden. Det framgår dock inte av riktlinjerna vad en sådan åtgärd kan innebära. Enligt uppgift följs rutinen gällande åtterrapporering till nämnden men upplevelsen är att nämnden inte tar ärendet vidare. De intervjuade menar att frånvarorapporteringen behandlas som ett informationsärende som inte efterföljs av beslut eller åtgärder från nämndens sida. I en av skolornas kvalitetsuppföljningar anges också detta: *"Maskad rapport till nämnden varje månad men vi har inte fått någon återkoppling, än mindre åtgärd under den tid nuvarande rutin gällt och den var ett nämndsbeslut."*

I faktagranskning av rapporten kommer dock ett tillägg: gällande rapporteringen till nämnden så har ingen skola bifogat någon mer information i ärendena än en sammanställning av elevernas frånvaro. Nämnden har inte fått något underlag och därför inte kunnat ta ställning till eventuella åtgärder, det har därav endast blivit informationsärenden.

I kvalitetsuppföljningen våren 2017 anges att det behövs regelbundna påminnelser på enheterna för att rutinerna ska följas. Det konstateras därtill att det saknas något steg i rutinerna för att informationen till nämnden ska bli tydligare och eventuella åtgärder i ett sista steg kan sättas in. Det anges att rutinerna för frånvarohantering håller på att ses över centralt, och att arbetet beräknas vara klart till läsårsstart 2017/18. Vi har dock vid tidpunkten för framtagandet av denna rapport inte mottagit uppdaterade rutiner.

4.5.2. Bedömning

Vi bedömer att de rutiner som finns kring frånvaro är tydliga, men det framstår som oklart om de följs ute på enheterna, då kvalitetsuppföljningen 2017 anger att det behövs regelbundna påminnelser till enheterna. Det är inte heller tydligt vilka insatser nämnden förväntas kunna besluta om och huruvida frånvarorapportering till nämnden endast är informationsärenden eller ett underlag för eventuella beslut. Detta konstaterar förvaltningen också i kvalitetsuppföljning våren 2017, som redovisats för nämnd.

4.6. Resursfördelningssystemet

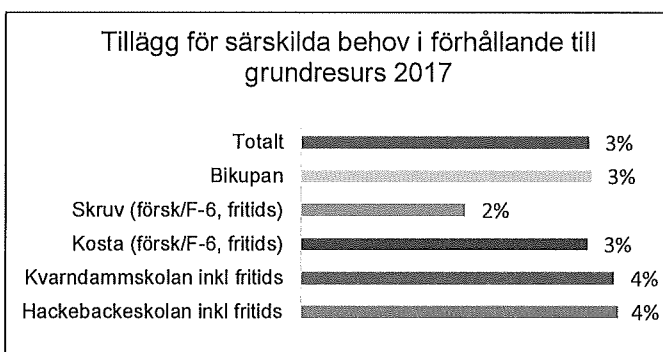
I detta avsnitt beskriver nämndens resursfördelningssystem och huruvida dess konsekvenser för skolornas arbete med elever i behov av särskilt stöd har följts upp och utvärderats.

4.6.1. Iakttagelser

Fördelningsprinciper

Det nuvarande resursfördelningssystemet för Lessebos kommunala grundskolor infördes läsåret 2011/2012. Efter en utvärdering beslutade barn- och utbildningsnämnden om ett reviderat resursfördelningssystem 2014-02-04 vilket är gällande i skrivande stund. Resurserna är uppdelade i fyra delar: central, grund, socioekonomisk och tilläggsresurs. I den centrala resursen ingår bland annat kompetensutveckling, en central elevhälsa och lokaler men också ett centralt stöd. Varje år beslutar barn- och utbildningsnämnden om fördelning av den "extra miljonen". Den centrala resursen innefattar även ett tilläggsbelopp för elever i väldigt stort behov av särskilt stöd.

Tabellen nedan redovisar hur stort det fördelade tilläggsbeloppet för elever med särskilda behov är, i förhållande till storleken på grundresursen. Totalt motsvarar tillägget 3 procent av kommunens samlade grundresurs och är förhållandevis jämnt fördelad mellan enheterna.

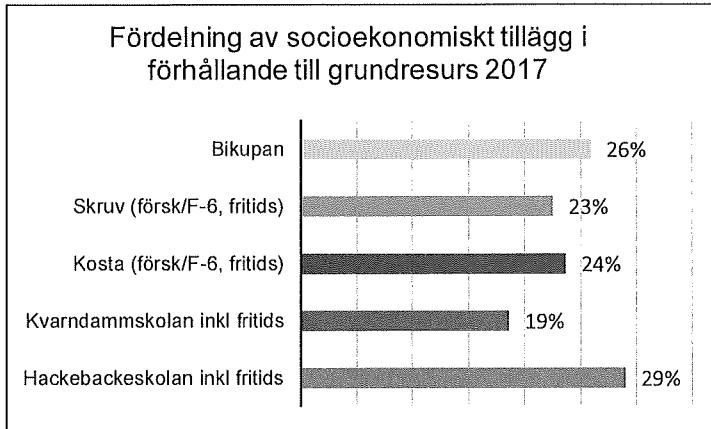

Tabell: Storlek på tillägg i förhållande till grundresurs, per enhet. Källa: Barn- och utbildningsförvaltningen egen statistik.

Fördelningen mellan grund- och socioekonomisk resurs är 80 procent respektive 20 procent för förskoleklass och grundskola. Följande faktorer beaktas i den socioekonomiska resursen:

- ▶ Vårdnadshavares utbildningsbakgrund 50 %
- ▶ Barnets tid i Sverige 30 %
- ▶ Försörjningsstöd 10 %
- ▶ Elev boende med endast en vårdnadshavare 10 %

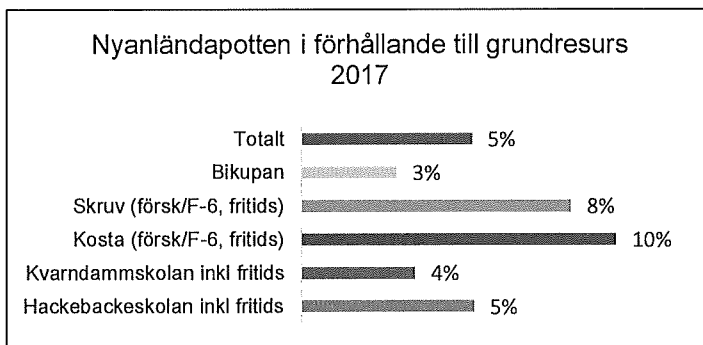
I tabellen nedan kan vi se hur detta fördelar sig på skolorna. Hackebackeskolan och Bikupan är de skolor som får störst socioekonomisk ersättning i förhållande till sin grundresurs.

Tabell: Storlek på socioekonomiskt tillägg i förhållande till grundresurs, per enhet. Källa: Barn- och utbildningsförvaltningen egen statistik.

Enheterna i Kosta och Skruv får även en tilläggsresurs på 350 tkr per område på grund av deras geografiska läge.

Det finns en så kallad "nyanländapott", vilket innebär en fördelning av 25 tkr per nyanländ elev deras första år på skolan.

Tabell: Storlek på "nyanländapotten" i förhållande till grundresurs, per enhet. Källa: Barn- och utbildningsförvaltningen.

I likhet med de två föregående tabellerna redovisar tabellen ovan hur stor nyanländapotten är i förhållande till grundresursen för respektive skola. Här kan vi se att det skiljer sig åt mellan skolorna och Kosta har jämförelsevis en hög ersättning (10 %) för nyanlända elever, i förhållande till sin grundresurs. Lägst ersättning i förhållande till grundresurs har högstadieskolan Bikupan.

Utvärdering

Resursfördelningssystemet utvärderades senast 2014 och resulterade i de nu gällande fördelningsprinciperna. I beslutet från 2014 framgår att resursfördelningssystemet ska gälla till och med läsåret 2016/2017 och utvärderas hösten 2016. Vid intervjuerna framkom att kvalitetsutvecklare och förvaltningsekonom har fått uppdraget att genomföra utvärderingen som ska vara färdig september 2017. Enligt uppgift ska tre förslag på fördelningsprinciper presenteras för nämnden som sedan tar beslut om vilket som ska gälla framöver.

Skolledarna har deltagit i workshops i samband med utvärderingen och enligt uppgift är den generella uppfattningen att systemet fungerar bra i dagsläget men att det finns utrymme för förbättring.

4.6.2. **Bedömning**

Vi kan se att resursfördelningssystemet inte följts upp sedan 2014, vilket vi bedömer är en brist. De senaste årens elevökningar inom de kommunala grundskolorna torde ha inneburit genomgripande förändringar, varvid en ny uppföljning är nödvändig för att säkerställa att resursfördelningen är aktuell och svarar mot de behov som finns i verksamheten. Vi noterar dock att det framkommit att en utvärdering kommer genomföras under hösten 2017.

5. Sammanfattande bedömning

Vår sammanfattande bedömning är att barn- och utbildningsnämnden i delar har en ändamålsenlig organisering avseende stödinsatser till elever. Vi ser att nämnden har utökat den centrala elevhälsan och arbetat med det systematiska kvalitetsarbetet för att komma tillrätta med de utvecklingsområden som Skolinspektionen lyft i sin granskning av verksamheten 2016. Vi bedömer dock att det fortsatt finns brister, bland annat kring organiseringen av studiehandledning på modersmålet till nyanlända elever samt kring nämndens analys och uppföljning av verksamhetens behov.

Revisionsfråga	Svar
Finns en ändamålsenlig organisation utifrån skollagens krav och i förhållande till de behov som finns?	Delvis. Vi ser att inrättandet av den centrala elevhälsan fått positivt gehör i verksamheten och bedöms av rektorerna bidra till en kvalitetshöjning. Däremot menar vi att det är en brist att inte nämnden tar ett gemensamt grepp kring organiseringen av studiehandledning.
Har nämnden utvecklat ett system för att följa upp vilka resultat särskilda insatser genererar?	Delvis. Vi bedömer att de kvalitetsuppföljningar som gjorts är transparenta och ärliga avseende de utvecklingsbehov som finns i verksamheten, också ute på skolorna. Däremot bedömer vi att nämnden i högre utsträckning bör analysera resultaten samt redovisa mätbar uppföljning av särskilda insatser.
Påverkar identifierade behov samverkansområden och samverkansformer med berörda verksamheter och myndigheter?	Ja, vi bedömer utifrån det underlag vi tagit del av att samverkan från nämndens sida sker på ett ändamålsenligt sätt.
Har nämnden vidtagit åtgärder för att säkerställa att studiehandledning erbjuds i en utsträckning som motsvarar elevernas behov?	Nej. Det framgår av svar till Skolinspektionen att nämnden anställt en samordnare på 20 procent av studiehandledningen. I intervjuer framstår dock som oklart huruvida denna ska samordna både modersmålsundervisning och studiehandledning eller enbart modersmålsundervisning. Skolinspektionen har i beslut i juni 2016 avstått från ingripande avseende studiehandledningen, men konstaterat att bristen kvarstår.
Följer nämnden upp och vidtar åtgärder avseende elever med hög frånvaro?	Nej. Frånvaro över 30 procent (såväl giltig som ogiltig) redovisas i nämnd, men nämnden vidtar inte åtgärder.
Har nämnden genomfört en uppföljning och utvärdering av resursfördelningssystemet och dess konsekvenser för skolornas arbete med elever i behov av särskilt stöd?	Delvis. Senaste utvärderingen genomfördes 2014, men eftersom Lessebos kommunala skolor upplevt en stor elevökning sedan dess kan inte denna anses aktuell. En ny uppföljning skulle genomföras hösten 2016, men har av oklar anledning skjutits fram till hösten 2017.

Utifrån granskningsresultatet rekommenderar vi barn- och utbildningsnämnden att:

- ▶ Säkerställa en ändamålsenlig organisering avseende personalresurser för studiehandledning på modersmålet till nyanlända elever.
- ▶ Säkerställa att resursfördelningssystemet under hösten 2017 utvärderas (som planerat) utifrån hur väl det svarar mot verksamheternas behov, bland avseende elever i behov av särskilt stöd.
- ▶ Förtydliga rutinerna avseende nämndens åtgärder vid hög frånvaro hos elever.
- ▶ Utveckla nämndens övergripande systematiska kvalitetsarbete med fokus på att genomföra en dokumenterad analys av insamlat underlag, bland annat avseende måluppfyllelse, och utifrån analysen fastställa behov och insatser.

Lessebo den 23 augusti 2017

Sara Shamekhi
EY

Källförteckning

Intervjuade funktioner

- ▶ Förvaltningschef, barn- och utbildningsförvaltningen
- ▶ Chef för den centrala elevhälsan
- ▶ Ett urval av grundskolerektorer
- ▶ Arbetsmarknadschef, Bron

Dokument

- ▶ Rutiner vid kontakt mellan förskolan, skolan och socialtjänsten
- ▶ Avtal för samarbete och samverkan inom region Samverkan Sydost
- ▶ Samverkansöverenskommelse mellan Landstinget Kronoberg och kommunernas social- och skolförvaltningar i Kronobergs län gällande personer med psykisk funktionsnedsättning och psykisk ohälsa
- ▶ Samverkansavtal för gymnasie- och gymnasiesärskolor i Kronobergs län
- ▶ Gemensam samverkans rutin vid placering i familjehem eller hem för vård och boende
- ▶ Överenskommelse om samverkan mellan Skolverket och Lessebo kommun avseende insatser inom ramen för uppdraget om att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska
- ▶ Skolinspektionens beslut för förskoleklass och grundskola efter tillsyn i Lessebo kommun, 2016-09-09,
- ▶ Skolinspektionens beslut efter uppföljning för förskoleklass och grundskola efter tillsyn i Lessebo kommun, 2017-06-09
- ▶ Flödesschema över de vanligast förekommande ansökningarna avseende enskild elev
- ▶ Årshjulet – systematiskt kvalitetsarbete
- ▶ Kvalitetsuppföljning Skola maj 2017
- ▶ Rapport nuläge av kvalitetsuppföljning hösten 2016 samt våren 2017
- ▶ Kommunfullmäktige. *Målområden 2017-2018*